

Hogy ezek a modern mesterhangszerek hogyan szólnak az avatott kezekben, megtudhatták azok, akik meghallgatták az esti koncertet, amelyen Kokas Katalin és Kokas Dóra játszott, s Kelemen Barnabással kiegészülve próbálták ki a kiállított hegedűket, brácsákat, s még egy gordonkára is sor került. A publikum pedig meggyőződhetett arról, hogy a függöny mögötti játéknál sokszor nem derül ki, hogy a több száz esztendő s vagy a modern mesterhangszer hangja szól...

A koncert előtt sor került egy érdekes kerekasztal-beszélgetésre is. Mohácsi Szilvia moderálásával Ficsor Gergely, Guminár Tamás, Kőrösi Ferenc, Etzler Bernd cserélt eszmét ideális hangzsról, modern és hagyományos technikákról.

Többektől elhangzott, hogy a hangszerkészítés során a mester fejében él egy kép az ideális hangzsról, amit szeretne elérni, de persze ez nagyon nehezen megvalósítható. Volt, aki azt mondta, az ideális hangzású hangszerről a zenész azt képzelet, az az instrumentum az, amellyel nagyon keveset kell dolgozni... Abban pedig egyet értettek a mesterek, hogy a műhelyekben műtárgyak készülnek, művészi jellegű használati tárgyak.

Volt, aki úgy vélekedett, ma ismét a hangszerkészítés jó korszakát éljük, sokan tanulnak külföldön így az ottani tapasztalattal ötvöződik a hazai tudás. Arról, hogy mennyire változott, lett modernebb a technika, elhangzott, hogy háromszáz évvel ezelőtt történt a hegedűkészítésben az utolsó újítás, s e téren nem kellene számítógépek, az akkori metódusok alapján érdemes ma is dolgozni. Minden korszaknak megvannak a maga ötletei, de mégis, a tradíció marad. Az új technológia leginkább a javítások terén jelenik meg. Bár volt, aki úgy vélekedett, hogy érdemes azért figyelemmel kísérni a

megjelenő újításokat, elmenni a különböző kiállításokra, s a kollégákkal is beszélgetni az új tapasztalatokról. A beszélgetésből kiderült az is, a vonónál is akadt az eltelt évszázadok alatt változás, más lett a hossza, súlya, s míg régen a hegedűkészítők gyártották, ma már külön műhelyekben születik. Ennél az eszköznél elfogadottabb a modern anyagok használata, ráadásul a karbonnal készült darabok jobban bírják például a zeneiskolai igénybevételt is.

Szó esett a piacról is, arról, hogy az olcsó kínai hangszerek mekkora teret nyertek Európában, s a muzikusok a minőségi hangszert is minél alacsonyabb áron keresik. Nem könnyű a hegedűkészítő dolgát, hiszen az antik darabokkal kell versenyezniük, s száz modern hegedűből kettő olyan akad, amely szolistanak is megfelelő. Ráadásul a magyar zenészfizetések sem igazán segítenek abban, hogy a muzikusok drága darabokat vásárolhassanak maguknak.

A hegedűkészítők azt is tapasztalják, hogy a zenekarok sokszor átalakított manufaktúra hangszereket vásárolnak... Így a gyári instrumentumokkal, kínai árakkal kell versenyezniük, s a mester daraboknak pedig az olasz minőséggel. De azért az általános vélekedésük az volt, hogy minden kategóriájú hangszer megtalálja a maga helyét. A mesterek abban is egyetértettek, hogy a legjobb, ha személyre szabottan készíthetnek hangszert, amikor magától a művésztől tudják meg, hogy neki mi az elképzelése, hangigénye.

A vonókészítéssel foglalkozó Etzler Bernd pedig arról beszélt, a vevőknek mindig szívesebben mutat több darabot, mert úgy véli, olyan ez, akár a párválasztás, mindenkinek meg kell találni a hozzá illő igazit...

R. Zs.

„Ez egy kézműves hivatás...”

Lendvai Tamás szakmai utakról, központi műhelyről, s a hangszerész felsőfokról

Ahogy az ember felfelé gyalogol a Hangszerészképző emeletére a Régi Zeneakadémián, a Fonóban rendezett hangszerbemutató néhány kiállítójának is hamar megtalálja a portréját a falon. A lépcsőfokok mellett ugyanis a mesterek fotóit láthatja a látogató. Hogy hány új képpel bővül majd a sor, s mitől függ, hogy a végzett növendékek milyen utat járnak be, arról az iskola szakképzési vezetőjével, a címzetes igazgatóval, Lendvai Tamással beszélgettünk, aki az intézmény alapítása óta részt vesz a munkában. A közel három évtizedes történetükről, valamint a továbblépés lehetőségeiről is szót ejtettünk.

■ *Semmelweis Tibor indította el annak idején az iskolát, s akkor már Ön is tagja volt a tantestületnek... Milyen érdeklődés övezte ezt az új intézményt?*

– A képzést a Kaesz Gyula Faipari Szakiskolából hoztuk át, s 1991-ben született meg a Hangszerészképző, ahol a szakirányú tanároknak köszönhetően egyre job-

ban kiteljesedett az oktatás. Évről évre bővült a paletánk. A kezdeti időszakról nem emlékszem adatokra, két és fél év elteltével azonban már én voltam az igazgató, így a felvételt is figyelemmel kísértem, s akkoriban sokszor négy-hatszoros volt a túljelentkezés a kb. huszonöt helyre. Mára ez a szám csökkent, de még most is

több az érdeklődő, mint akit fel tudunk venni, már csak amiatt is, mert a Zeneakadémiával, a Kamarával és a Magyar Hangszerész Szövetséggel közösen úgy döntöttünk, nem minden esztendőben indítunk új évfolyamot. Két év után mindig egy év szünet következik. Így a három évfolyamból mindig csak kettő tanul.

■ *Kik jelentkeznek ma hangszerésznek?*

– Nagyon vegyes a kép. Akad, aki úgy jön el hozzánk, hogy még életében nem járt hangszerész műhelyben, van, aki arról beszél, hogy mennyire a zene bővületében tölti a napjait, és ekkor nekünk kell elmondanunk, hogy azért mi nem muzsikusokat képzünk... Ez egy kézműves hivatás, ahol a gyakorlat a leglényegesebb. Vannak persze sokan olyanok is, akik nagyon érdeklődők, jól felkészültek, elkötelezettek, és hajlandóak akár éveket is várni, hogy bekerüljenek a megfelelő műhelybe.

■ *Milyen arányban választják a levegős és a húros írányokat?*

– Az utóbbi években kissé nőtt a levegős szakmák iránti érdeklődés, a létszámot tekintve azonban ez egy-két plusz növendéket jelent. A gitár is nagyon kedvelt hangszer, ennek köszönhetően sokan érdeklődnek a pengetős szakma iránt. Korábban sokat dolgoztunk azért, hogy kilenc szakmára jelentkezhesenek a fiatalok, s végre volt külön vonós, pengetős és vonókészítő szak, sőt, a nemrég Hungarikumnak minősített cimbalom is külön szakmában létezett... Persze, az általános hangszerész intelligenciához hozzátartozik, hogy kicsit minden területhez kell értenie a tanulóknak, így a saját szakja mellett mindenki képet kap a többi hangszer alapjairól is. Sajnos most már nem olyan nagy a lista, néhány éve a szakképzési törvénykezés ugyanis úgy döntött, hogy a kilenc szakmát ötre kell csökkenteni. Egyes területeket kénytelenek voltunk összevonni, másokat pedig kihagyni. Ma már nincs például külön cimbalmos vagy ütős szak, míg összevonták a vonós/pengetős/vonókészítőt...

■ *A vizsgát tevők mekkora hányada talál napjainkban állást a szakmában?*

– Kevesebben, mint ahányan végeznek, de azért a döntő többségük hangszerész lesz. Egyébként még a korábbi évtizedekben sem tudta az összes végzettet befogadni a szakma... Az is előfordul, hogy valaki nem főállásban, hanem más hivatás mellett foglalkozik hangszerészettel. Az utóbbi időben kezdenek olyanok is jelentkezni, akik hobbiból szeretnék megtanulni a hangszerészetet, és hajlandóak is ezért áldozni. Régebben is jöttek hozzánk felnőttek tanulni, a számuk azonban nő, most például lesz egy 73 esztendőes tanuló is...Hogy kb. 25 főt veszünk fel, az nem csupán a mi röstánkon múlik, a befogadó műhelyek száma jelenti a szűk keresztmetszetet, hiszen csak azokat tudjuk felvenni, akiknek megvan a gyakorlati helyük. Jelenleg 25-30 mű-

helyben fogadnak növendékeket. Ezért is lenne jó, ha végre megszülethetne egy központi tanműhely, ha erre is áldozna az oktatás. Ugyanis napjainkban, amikor például 3 milliárd forintot költ a minisztérium arra, hogy az iskolák hangszerhez jussanak, arra is gondolni kell, hogy ezeket az instrumentumokat karban kell majd tartani... Szükség van szakértőkre a selejtezés terén is, és arról sem feledkezhetünk el, hogy jelentős az a hangszerpark, ami nincs kihasználva, a hozzáértőknek kelle-ne ennek is megtalálnia a megfelelő helyét. Hiszen pl. ami nem felel meg egy konzervatóriumnak, annak az instrumentumnak értő javítást követően még jó hasznát vehetik egy zeneiskolában. Egyszóval kialakulhat egy olyan helyzet, hogy kevésnek bizonyul az elérhető szakember... Egyébként azt is nagyon örvendetes tendenciának tartom, hogy a fenntartók, pl. a Tankerületek – az adott zeneiskola növendékszámához igazítva – egy vagy akár több hangszerészt is alkalmaznak.

■ *Ez nagy előrelépést jelent...*

– Így volna, ha jól működne. Jelen pillanatban kénytelenek az iskolák felvenni valakit, de nem hangolják össze a tevékenységüket, pedig igazán hasznos lenne, ha a közeli területen működő iskolák közül az egyikben vonós, a másikban fúvós, a harmadikban pedig zongorára szakosodott hangszerész dolgozna, s közösen oldanák meg az intézmények hangszerjavításait... Ezzel sokkal jobban járna a zenésztársadalom és a szakma is. Érdemes volna hát ezt a területet kicsit jobban szabályozni, de úgy, hogy ne gúzsba kösse az érintetteket, hanem segítsen a lehetőségek ésszerű kihasználásában. Emellett még az is gondot jelent, hogy ezekhez az állásokhoz általában minimálbér társul, miközben a hangszerész milliós értékű hangszerparkot felügyel... A karbantáshoz a saját szerszámaikat, műhelyét használja, vállalkozóként egészen más díjazással, mint alkalmazottként... Nem is beszélve arról, hogy a zeneiskolában mennyire fontos, hogy ne egy roncs mellé ültessük a gyereket. Nagyon érzékenyek ugyanis erre, meghatározó élményt jelent a kicsiknek a külső és a szép hang, ez határozza meg, hogy van-e, lesz-e kedvük az adott hangszeren muzsikálni.

■ *Milyen utat járnak be a végzett növendékeik? Mennyire jellemző, hogy azonnal saját műhelyt nyit valaki?*

– Erre mindig azt mondom, mindenkinek jogában áll saját praxist indítani, de azért a három év csak egy alap, utána még szükség van öt év gyakorlatra, hogy valaki jelentkezhesen a mestervizsgára. Közben egy olyan új tendencia is kialakult a három éves képzés kényszerből 2+1 évéssé változtatása kapcsán – miközben mi nagy nehézségek, sok küzdelem árán értük el, hogy a képzés, mint sok helyen a világban, hároméves legyen –, hogy akadnak olyan növendékek, akik beérik két esztendővel. Ha az első két évet elvégzi valaki, akkor már gyakorló hangszerkészítő lesz, esetleg találhat munkát. Ha valaki

nem akar később tanulót foglalkoztatni, mestervizsgát tenni, akkor számára ez is járható út... Bár mi, az oktatók és a szakmában dolgozók nem örülünk a félkész, félművelt „kollégák” megjelenésének. Sokan vannak persze olyanok is, akik a három éves alapképzést követően elkezdik járni Európát, a neves műhelyeket, gyárat. A tanulóknak ma már jelentős része felméri, hogy az egyik legfontosabb tantárgy az idegen szaknyelv, s ha nem is évekre, de több hónapra beállnak valahová tanulni, és számos tapasztalattal térnek haza. Van, aki saját műhelyt nyit, de akadnak olyan műhelyek is, ahol a tanulók kezdettől tudják, ha elvégezték az iskolát, utána is folytathatják a munkájukat az adott helyen. Van, ahol a továbbfoglalkoztatásra nincs lehetőség, de ezt már akkor tudja a fiatal, amikor jelentkezik. A mesterek között akadnak olyanok is, akik már keresik azokat a tehetséges ifjú növendékeket, akik továbbviszik a műhelyüket. Több út áll hát a fiatalok előtt, mindenki meg tudja találni a számára leginkább járható. Én jelen pillanatban azért küzdök, hogy ennek a szakmának is legyen felsőfoka. Talán a Zeneakadémián majd arra is nyílik lehetőség, hogy a Hangszerészképzőben elsajátított tudást a diákok továbbfejlesszék, s az első három esztendő követő időszakban olyan plusz képzést kapjanak, amellyel pl. a hangszer-restaurátor vagy a hangszer-szakértői szakot végezhetik el. El tudom képzelni azt is, hogy aztán a felsőfokú képzés és a mesterképzés összeolvad. Szomorú, hogy a mai mestereknek nincs joguk arra, hogy azt írják, a legmagasabb szintű tudás birtokosai, miközben alkotásaik valójában sokszor elérik a felsőfokot...

■ *Egy korábbi interjúban említette, az is nagyon lényeges, hogy a zenészek partnerként tekintsenek a hangszerészekre. Ebben segít, hogy a Zeneakadémián tantárggyá vált a hangszerismeret.*

– Fontos volt, hogy a Hangszerészképző a Zeneakadémia része lett, hiszen így sokkal szorosabb és partneribb az együttműködés. Nagy büszkeségem, hogy sok éves nemes harc után elértük, a zenészek számára kötelező legyen a hangszerismeret tantárgy. Persze az jobb volna, ha néhány szakon nem zenetanárok, hanem tényleg hangszerészek tanítanak... Ugyanis azok, akik nap mint nap hangszerekkel foglalkoznak, másként, más szemléletmóddal mutatják be a hangszerek történetét, felépítését, működését, javítását, akusztikáját, esztétikáját, lehetőségeiket és korlátaikat. Így egészíthetné ki egymást a zenei és hangszerész gondolkodásmód. Jó esetben egyébként az intézmények, együttesek is felismerik, hogy érdemes a hangszervásárlásnál a hangszerészt is magukkal vinni.

■ *Miben változott a képzés, milyen újítások jelentek meg az utóbbi években?*

– Figyelemmel kell kísérni, hogy mi minden történik a világban, s a gondolkodás szintjén is elkerülhetetlen, hogy a kor- és korszakfüggő újításokat is tanítsuk. A vo-

nós szakmára persze igaz egyfajta konzervatív nimbusz. Komoly vitákat generál, hogy lehet-e például szénszálas lelket használni... Persze nem célszerű egy régi mesterhangszer esetében ilyen anyagokat alkalmazni, de tudomásul kell venni, hogy készülnek már műanyag instrumentumok is, ahogy létezik digitális zongora, és ezeknek is megvan a maguk létjogosultsága. De az is egyértelmű, hogy ma Magyarországon kiváló hangszerészek dolgoznak, akik valóban olyan mesterhangszereket készítenek, amelyek vetekednek a több száz éves darabokkal is. Sokszor látni, hogy egy-egy intézmény nagynevű német hegedűket vásárol, hogy letudja a beszerzést, aztán ezek a raktárban porosodnak, mert senki sem akar rajtuk játszani... Pedig azok, akik kipróbálnak egy modern mesterhegedűt, gyakran azt a kérdés teszik fel először, hogy milyen egykori, neves olasz műhelyben készült, mert olyan a megjelenése, hangja... Érdemes hát a hazai műhelyekben is körülnézni. Azt sem szabad elfelejteni, hogy amit az intézmények karbantartásnak vélnak, az nem ugyanaz, mint amit erről egy hangszerész gondol... Sok helyen megcsik, hogy évekig nem hangoltatnak, miközben minden esztendőben szükség lenne legalább kétszer, ahogy időről időre kalapács- és tengelycsere is, hogy csak a zongorát említsen. Egy átlagos zeneiskolában öt-tíz évente szükség volna egy karbantartó javításra, olykor generáljavításra. Arról nem is beszélve, hogy egy komolyabb európai hangversenyteremben nem csak hangolnak, hanem minden alkalommal intonálnak és utánszabályoznak is. Nálunk ez nem fér bele sem az időbe, sem az anyagi keretbe... Ahogy az is egyértelmű, hogy nem kerülhet ugyanannyiba egy koncerttermi hangolás, mint egy zeneiskolai. Nincs arányban az, amit teszünk a hangszerért, s az, amit elvárunk ezektől az instrumentumoktól. Bár nagyon sok helyen az utóbbi időben már pozitív változások tapasztalhatók, az anyagi lehetőségek azonban még mindig szűkösek...

■ *Hogyan látja, hangszerészek terén hogy állunk? Túl- vagy alulképzésről beszélhetünk?*

– Sokan megköveznek majd, s azt mondják, ez iskolai gondolkodás, de úgy vélem, a számokat tekintve minden rendben. Ha lenne igény rendesebb, rendszeresebb karbantartásra, még több hangszerész állásban tartására, akkor a végzett hallgatóknak több lehetőségük volna, kevesebben hagynák el a pályát, s mennének külföldre. Ahhoz azonban, hogy többen tudjanak a hangszerészetből megélni, arra van szükség, hogy az igények is nőjenek. Faramuci helyzet, hogy mi itt, az iskolában néha több elméleti, gyakorlati tudást várunk el, mint amire aztán a mindennapi életben a frissen végzett hangszerészeknek szükségük van... Fontos volna, hogy mindenhol magasabbra tegyék a mércét.

(A következő számban újabb hangszerész mesterek beszélnek arról, milyennek látják a szakma mai helyzetét.)

R. Zs.